

נתן זך בשיחה על אידיית סיטוול

מראיינת: מיכל סגל

נתן, מה דעתך על אידיית סיטוול? האם יצא לך לעסוק בשירתה?

אז קודם כל תדעי לך שזה כל כך רחוק ממני היום שאני על רוב השאלות לא אוכל לענות אם אין לי לפני איזה ספר; לי יש ספרייה של מאה אלף ספרים, לך תחפש, אני יודע שיש לי ספרים של סיטוול, אני יודע שכתבתי פעם מאמר על סיטוול ועל אליוט במוסף הספרותי של הטיימס, ואני מכיר היטב את שירתה. אבל זה היה לפני ארבעים שנה. אני זוכר שראיתי אותה פעם ברחוב. אגב, היא לא רק כתבה שירה, וחלק מהשירים שלה הולחנו במהלך מלחמת העולם השנייה, הולחנו למוסיקה, ואחיה, אוסברט סיטוול כתב ספר שיש לי באיזה מקום... על המשפחה. נדמה לי שזה נקרא משהו "יד שמאל!", יד ימין!". אני כתבתי אז... על ויכוח בינה ובין אליוט, היא טענה שמשוררים לא צריכים לעסוק יותר מדי בפוליטיקה... והיא מדברת כמובן על מלחמת העולם הראשונה והשנייה.

סיטוול, 1956

וזו באמת עמדה מאוד אריסטוקרטית...

היא ממשפחה הכי אריסטוקרטית שיכולה להיות באנגליה, אגב העניין הגדול שהיה לה... היו ויכוחים פוליטיים גם... אבל העניין הגדול היה באמנות, היה לה אוסף אמנות נהדר... אני הייתי אצלה בבית, אוסף נהדר, והיא גם כתבה על אמנות. והרבה אנשים כתבו, בין השאר גם האח שלה,

עליה ועל המשפחה המשוגעת הזאת... הוא מת כחמש שנים אחריה עד כמה שאני זוכר... הוא גם כן היה די ידוע.

מה דעתך על השירה שלה?

נדמה לי שאליוט כתב, יש לי מאמר על זה, את הדברים שאני כתבתי עשיתי עוד כשהייתי באנגליה... אבל ברור שהיא בצילו של אליוט... היא לא יכולה אפילו במרחק של קילומטר לעמוד... זו שמרנות כזאת, לאו דווקא פוליטית, אבל זה לא הצטרף לרוחות של התקופה, גם אליוט לא היה מי יודע מה שמאלני, חס וחלילה. אבל היא אנגלייה ביותר, אחת המשוררת האנגליות ביותר של אנגליה במאה העשרים שלא חידשה כמעט שום דבר.

אז אתה לא חושב שיש הקבלה בין הפואטיקה שלה ושל אליוט, אולי מבחינת החרוז החופשי?

זה היה באוויר אז אצל כולם, אז יש פה איזה הקבלה מסוימת, אבל זה היה באוויר התקופה, אני חושב שאליוט מאוד לא אהב אותה, הוא העריך אותה נאמר, אבל הוא לא לגמרי אהב את שיריה. ואולי היה איזה דמיון, אני חושב שהיא למדה ממנו הרבה מן הדברים של התקופה החדשה באנגליה. היא הייתה ימנית גמורה, הרבה יותר מאליוט, האנשים האלה הם המשוררים האנגליים ביותר, אליוט, והיא ועוד כמה שמות... זו השמרנות האנגלית של המאה ה-19.

בכל זאת, אז את מה הוא כן העריך בה?

הוא מאוד כיבד אותה על בסיס האנגליות הגדולה של המאה ה-19, הוא הכיר אותה היטב, את המשפחה, הם נפגשו לא פעם ולא פעמיים... והקרבה של האריסטוקרטיה האנגלית... שניהם שייכים לאריסטוקרטיה האנגלית, כל המשוררים באנגליה שאחרי אליוט אימצו את הדגמים שאליוט הציע לשירה וזה גם חל כבר עליה. הוא לא אמר עליה דברים שלילים אבל היא לא נחשבה בכלל גם בעיני אחרים, היא לא נחשבה כמי שתרמה משהו. זה קשה להגיד, אבל היא לא נחשבה בעיניו כמי שתרמה לשירה האנגלית

המודרנית. דווקא מפני שהם היו מקורבים ודווקא מפני שבאופי הם היו ויקטוריאנים... טוב, אליוט שינה את טעמו, אבל אצלה היה משהו מיושן – למרות שבסופו של דבר אולי הוא כן העריך אותה גם כמשוררת – משהו ששיך למסורת האנגלית של המאה ה-19, ואליוט לא יכול היה לקבל את זה.

למרות הדמות המאוד צבעונית שלה והקצת אקסצנטרית?

מה זה קצת אקסצנטרית? היא הייתה המשוררת האקסצנטרית ביותר שהייתה לאנגליה במאה ה-20... חוץ מהצעירות המשוגעות שבאו אחרי מלחמת העולם השנייה.

אגב, איזה תפקיד היא גילמה לדעתך, אם בכלל, בחוגי האוונגרד של אותם הימים?

היא סייעה למעבר משירת המאה ה-19 למודרניזם של אליוט, שבכל זאת היה שונה מכל קודמיו בשירה האנגלית. אמנם הוא לא אנגלי... אבל זה הדור שהפך את עורו. אני חושב שבסופו של דבר אליוט כן העריך את השירים שלה במידת-מה, היא כאמור הייתה מהאצולה הבריטית המסורתית, אך הוא היה חדשן גדול והיא הייתה שייכת לעולם אחר.

ידוע לי שבין היתר היא תמכה רבות בדילן תומאס והייתה אחראית לגילוי של וילפרד אוון... זה קצת מזכיר את האופן שבו פאונד סייע להתקבלותם של משוררים.

היא מאוד-מאוד-מאוד אהבה את דילן תומאס והיא גם תמכה בו כספית, את זה אני זוכר מהמאמר שלי... היא, ביד נדיבה ביותר, תמכה באמנים מודרניים ובראש ובראשונה בדילן תומאס – ואני לא הייתי מהסס לומר, אני צריך לבדוק במגירות אם זה נכון, שהיא גם תמכה באליוט... היא הייתה ממשפחה מאוד עשירה. אבל פאונד, אלוהים ישמור, אי אפשר להשוות אותה לפאונד. אני חושב שגם אליוט לא סבל את פאונד. הוא מעולם לא אמר מילה טובה על פאונד.

מה לדעתך הסיבה לכך שהיא אינה נכללת בדרך כלל בקאנון של המודרניזם האנגלוסכסי? ונעדרת מחלק ניכר של האנתולוגיות המרכזיות?

היא האצולה השמרנית, וזו התקופה שבה נולד הלייבור... והתחזק הלייבור... ובסופו של דבר אחרי מלחמת העולם גם זכה בשלטון, וסיטואציה היא אריסטוקרטיה שהם לא סבלו. זה לא רק כי השירה שלה הייתה שונה כל כך מאליוט החדשן, האקספרמנטליסט... היא העריכה את פאונד, אבל השירים שלה לא דומים לאלה של פאונד.

אבל היא שונה, נאמר, מטניסון הויקטוריאני?

טניסון גם כן לא מודרניסט... והוא גם נחשב הרבה יותר ממנה... היא כמעט ירדה מן המפה הספרותית וטניסון לא.

אבל אם לראות בה משוררת וויקטוריאנית, הרי שהיא חדשנית הרבה יותר מטניסון, לא?

לדעתי היא משוררת מצוינת שאם הייתה חייה עשרים שנה קודם לכן אז היא הייתה אחת המשוררות הידועות באנגליה. אליוט אמנם חיבב אותה, אבל דווקא בגלל המהפכה שהוא הוביל היא נמחקה.

סיטול, 1962

ובכל זאת, הרי הזכרת את הלייבור, האם אתה סבור שה"מחיקה" שלה נובעת יותר מסיבה פוליטית ולא דווקא פואטית?

השניים הרי כרוכים יחדיו, האריסטוקרטיה האנגלית והשירים של אליוט... זה לא בדיוק היה מקובל על האריסטוקרטיה האנגלית, היא שייכת לדור אחר, אבל בכל זאת, היא אמנם התעניינה בחדש ובחידוש

כשרבים מאוד מהדור שלה לא התעניינו, אבל מצד שני היא לא הרחיקה לכת בכלל ואלו הפכו את הקערה על-פיה הושפעו מאוד מהשינויים באמריקה ובארצות אחרות. היא בכלל לא מתייחסת לדור הזה.

אז ניתן לומר שהם כלל לא ראו בה מודרניסטית?

בוודאי לא מודרניסטית מספיק... זה מה שהם חשבו. זו הייתה מהפכה גדולה מאוד שאליוט ואודן חוללו בשירה האנגלית, ביניהם היא לא יכולה לעמוד. אליוט אקטואלי עד היום, מי יקרא היום ספר שלה? מי יודע עליה היום משהו? היא לא התקבלה בתור חזות של מישהו ששיך למאה ה-20, היא לא שייכת למאה העשרים. אפשר בקלות לשים אותה, חוץ מכמה שירים, באנתולוגיה של המאה ה-19. היא יותר קשורה לאנגליה הפוריטנית של אחרי מלחמת העולם הראשונה.

היא גם הייתה מיוודת עם מרלין מונרו...

חברה היא יכולה להיות של כל אחד, חוץ ממני, אני, על אף כל שנותי באנגליה לא ראיתי מעולם את מרלין מונרו, חוץ מזה אני לא יודע באיזה מידה מרלין מונרו ידעה משהו על שירה. כלום, אפס גמור.

אבל אצל סיטוול בבית היית...

נכון, איזה פרופסור באסקס – שם כולם היו חצי-מודרניים כבר, לא לגמרי, פאונד הם עוד לא קיבלו, גם אליוט היה עוד על המאזניים – שמאוד התייחס לשירה שלפני אליוט ושלא כל כך אהב את אליוט ואת אודן. הוא הזמין אותי ואז אני ביקרתי בבית שלה. תראי, באנגליה, למען האמת, זה לא נעים להגיד את זה, אבל היא נשכחה לגמרי. היא בקושי תורגמה, כמעט לאף שפה אירופית או לעברית. הרי היא נחשבה לבריטונית, הו-הו!, זה נתפס אצלם כמאה ה-19, זה מיושן, מה זה שייך לנאצים, לגרמניה הפאשיסטית ולפאונד עם החידושים המטורפים שלו בשירה? פאונד השפיע אפילו על שירה צרפתית, הם לא אהבו אותו, אבל הוא השפיע. ובאשר לסיטוול, אני חושב, שבסופו של דבר, כיוון שהיא לא

הסתפחה לאימג'יסטים, ולא הייתה מקורבת לאליוט ולאודן, אז התייחסו אליה כאילו "מיהי בכלל?".

סיטול ומנרו, הוליווד, 1953